

Bayer Zsolt: Felelősséggel vállalt lét

2025 szeptember 11. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Száz év telt el, Istenem, s hová jutottunk azóta...

Ha valaki komolyan veszi és teljes felelősséggel vállalja a létet, abban mindig van némi bizonytalanság, ami éberségre sarkallja.” (1)

Igen. A bizonytalanság a gondolkodó, olvasó ember egyik legfontosabb tulajdonsága. Ám mi – ismét, vagy még mindig? – „olyan korban élünk, amely remek képességet érez a megvalósításhoz, de nem tudja, mit valósítson meg. Mindenen uralkodik, de nem ura önmagának. Úgy érzi, saját gazdagságának foglya. Az a helyzet, hogy a világnak sosem volt még ennyi eszköze, tudása, technikája, most mégis olyan szerencsétlenül halad, mint még soha: épp csak sodródik.” (2)

Igen. Sodródunk. De legalább teljes felelősséggel és a legcsekélyebb bizonytalanság nélkül, igazi, lenyűgöző és fékezhetetlen proletár öntudattal. Tehát a lefegyverző ostobaság zajos, üvöltő és gyilkolni is mindig kész magabiztosságával.

„Rómában azt követelte meg a szabályzat a légióparancsnoktól, hogy az ajkán tartsa a mutatóujját, hogy el ne aludjon, hogy éber maradjon. Nem is olyan rossz ez a mozdulat, láthatóan csenddel fokozza az éjszaka csendjét, hadd hallatsszék a jövő titokzatos sarjadása.” (3)

Igen. Ajakra tett mutatóujjal kellene fordulnia mindenkinek és hallgatni a jövő titokzatos sarjadását, leginkább a reggeltől éjjelig üvöltő lumpenproliknak, a színpadokon üvöltő ugyanazoknak, s az ebből a közegből kinövő, teljes felelősséggel és a legcsekélyebb bizonytalanság nélkül üvöltöző és hazudozó médiának, és az ördög legkedvesebb barátjának, az úgynevezett szociális médiának.

Csak az a baj, hogy a jövő titokzatos sarjadása iszonytató.

S ennél is nagyobb baj, hogy „a nagyvonalú jövőimádat leple alatt a haladás híve mit sem törődik a jövővel; meggyőződése, hogy nincs a jövőben semmi meglepetés vagy titok, se lényeges zökkenő vagy újdonság, biztos benne, hogy a világ mostantól fogva kitérkés és hátrálás nélkül, egyenesen halad, ezért nem aggódik többé a jövő miatt, hanem végérvényesen lehorgonyoz a jelenben. Nem meglepő, hogy a világ ma láthatóan híján van tervnek, kezdeményezésnek, eszménynek. Senki sem vette a fáradságot, hogy elkészítse őket. Hát ilyen mértékű lett a vezető kisebbség dezertálása, ami mindig a tömegek lázadásának másik oldala.” (4)

Igen. Miféle titok, zökkenő vagy újdonság lehetne abban a jövőben, amelyben a férfiak szülhetnek gyereket. Ha a férfiak szülhetnek gyereket, akkor öt perc múlva leteszi valaki az asztalra az örök élet elixírjét, gyerünk vissza a jelenbe, a mába, carpe diem – kár, hogy sehogy sem sikerül...

Így csapódott rá a folyton üvöltő rettenetes tömegre és az nyilvánosságára a jelen múlt- és jövőrezisztens ajtaja, mely nem ereszt át semmi csöndet, a vezető kisebbség pedig röhögve kiveti magából és gyűlöli azt, aki képes némi távlatos gondolkodásra, akinek szellemi horizontja nem a Politico holnapi vezércikkéig terjed, hanem esetleg képes befogadni és átölelni tíz-húsz-harminc, Uram bocsá' ötven évet, akár visszafelé, a múltba, akár előre, a vezető kisebbség és az üvöltő tömeg számára nem is létező jövőbe.

Igen. Nincs jövő. Közben kitágult a világ, és a semmi ember úgy érzi, övé a világmindenség. „Egy jó évvel ezelőtt a népszerű lapok jóvoltából óráról-órára követhették az emberek Sevillában, hogy mi történik néhány társukkal a pólus közelében: vagyis a baeticai mezők forró háttere fölött jégtáblák úszkáltak. [...]

A világnak ez a tér- és időbeli megnövekedése önmagában azonban semmit nem jelent. A fizikai tér és idő a világegyetem abszolút értelmetlensége. Ezért – a közhiedelemmel ellentétben – nem is olyan elvetendő a pusztaság sebességimádata, aminek sok kortársunk divatszerepe hódol.” (5)

Nem. Ez nem igaz.

Marinetti futurizmusában nincsen semmi heroizmus és nem ígérhet apoteózist.

Futurizmus, marxizmus, fasizmus, náciizmus: ugyanannak az iszonyatos tömegnek egyre iszonytatóbb üvöltése. Kilépés térből és időből. Inkább húnyd le a szemed, és képzelj: leszerelik a parabolaantennákat, reggel nem jelentek meg a lapok, és úgy éreztem, végre halhatatlan vagyok...

„Mi mást tehettek az iskolák – pedig a múlt század mennyire büszke volt rájuk –, minthogy megtanították a tömegeknek a modern technika eljárásait, nevelni azonban már nem tudták őket. Eszközt adtak a kezükbe, hogy

eredményesen tudjanak élni, de a történelmi feladatokhoz szükséges fogékonyságra már nem futotta; sebtében beléjük töltötték a modern eszközök gőgjét és hatalmát, ám szellemüket már nem. Ezért aztán hallani sem akarnak a szellemről, s az új nemzedékek úgy készültek birtokba venni a világot, mintha a világ elzűmnyek nélküli, régi gondok-bajok nélküli földi paradicsom volna.” (6)

Igen. Félelmetesen pontos. És Ortega y Gasset ezt 1930-ban írta. Ettől félelmetes igazán. S nagyjából vele egyidőben temette Babits az európai kultúrát és civilizációt, mivel felmerült, hogy a gimnáziumokban eltörlik a kötelező latin és ógörög tantárgyakat.

Eltelt csaknem száz év, és nézd meg, hol tartunk most.

Nézd és hallgasd az óbégatást a „korszerűtlen oktatásról”, ami attól korszerűtlen, hogy szegény „túlterhelt” diáknak esetleg mégis meg kell tanulnia egy verset. O tempora, o mores!

És hogyan látta Ortega y Gasset csaknem száz évvel ezelőt az átlagembert?

„És valóban, az átlagember lelke ma Európában jóval egészségesebb és erősebb, mint amilyen a múlt században volt, ugyanakkor sokkal egyszerűbb is. Ezért kelti olykor azt a benyomást, hogy tulajdonképpen egy régi civilizáció mélyéről váratlanul felbukkant ember.” (7)

Az átlagember azóta megváltozott. Leginkább a lelke. Ugyanis talán még soha nem volt annyira beteg és gyenge az a lélek, mint ma. Miközben soha nem volt ilyen nagy az általános jólét, mint ma. Akkor pedig kell lennie itt valami összefüggésnek. Miképpen zuhanó repülőn feltűnően kevés az ateista, úgy nehéz időnkben, emberhez méltó gondok között kevés a homoszexuális, a lövészárkok mélyén vagy „sötét pincékbe bújva” pedig alig-alig akad magát nemnek képzelő férfi és férfinak képzelő nő.

Kint a mezőn, szántás vagy aratás után egy férfi sem akart gyereket szülni.

És a legpusztítóbb, legiszonyosabb háborúban szinte megszűnik az öngyilkosság.

Most pedig, a soha nem látott jólét idején drog, depresszió, öngyilkosság, magány, homoszexualitás és minden egyéb szexuális deviancia és abberáció, LMBTQ és riasztó, felfoghatatlan gyökértelenség, családtalanság, gyermektelenség, üresség, pusztító jelenidejűség.

A vezetők kisebbségek pedig dezertáltak a valóságból, és a teljesen feleltelen és büszke nyilvánossággal együtt ezt ünneplik, mint a szabadságot.

Száz éve Ortega y Gasset szerint „mindig is ilyen volt a közhatalom, amikor közvetlenül a tömegek gyakorolták: mindenható és múlandó. A tömegemberre az jellemző, hogy céltalanul él, s ide-oda sodródik. Ezért nem épít semmit, jóllehet lehetőségei hatalmasak, akár csak az ereje.” (8)

Eltelt száz év, s lám ez így maradt, csak a lélek lett beteg és gyenge, a lehetőségek pedig majdnem korlátlanok lettek, ám az erő végképp odalett.

Maradt az abnormális imádata, a nyavalygás és a mindig másra mutogatás.

„Ezzel el is jutottunk a mai tömegember pszichológiai képletének két első vonásához: az egyik a vitális vágyainak, tehát a személyiségének korlátlan kiterjesztése; a másik, a teljes hálátlanság mindaz iránt, ami megteremtette számára a gondtalan létet. Mindkét vonás megtalálható az elkényeztetett gyerek jól ismert pszichológiájában. S bizony nem fogunk mellé, ha ezzel az optikával közelítünk a mai tömeg lelkéhez. A hosszú és zseniális – inspirációkban és erőfeszítésekben zseniális – múlt örököséként létrejött, új köznépet elkényeztetette a környező világ. Akkor kényeztetünk, ha nem korlátozzuk a vágyakat, ha azt a benyomást keltjük valakiben, hogy neki mindent szabad, és hogy semmi kötelessége sincs.

Az ilyen szabályok közt felnövekedett gyermek sosem tapasztalja meg önnön korlátait. Minthogy megkíméljük őket minden külső nyomástól, másokkal való bármilyen összetűzéstől, valóban az az elképzelés alakul ki benne, hogy csak ő létezik, és megszokja, hogy nem számol másokkal, s főleg olyan valakivel nem számol, aki felette áll. Egy

másik ember felsőbbrendűségének érzését csak olyan valakitől tapasztalhatta volna meg, aki erejénél fogva rákényszeríti, hogy lemondjon egy-egy vágyról, hogy összehúzza, hogy visszafogja magát. S akkor megtanulta volna a fegyelemnek azt az alapelvét, hogy »itt végződöm én, s itt kezdődik másvalaki, aki nálam többre képes. A világban láthatóan ketten vagyunk: én és valaki, aki felettem áll.«

Más korokban az átlagembernek nap mint nap a tudomására hozta a környezete ezt az elemi bölcsességet, mert oly kezdetlegesen szervezett világ volt akkor, hogy egymást érték a katasztrófák, semmi sem volt biztos, bizonytalan, se tartós. Az új tömeg ezzel szemben olyan világba került, amely tele volt lehetőséggel és még biztonságos is, és teljességgel az ember rendelkezésére áll, és ez semmilyen erőfeszítésébe nem került [...]» (9)

Száz év telt el azóta, Istenem, s hová jutottunk azóta...

Száz év. Minden nap végig kellene gondolnia a mai üvöltő, harsogó, ostoba ürességnek, mi is történt ez alatt a száz év alatt, min ment keresztül a dédszülők, nagyszülők, szülők generációja. Végig kellene gondolnia, de nem gondolja végig, mert nincsen semmi gondolata és gondolni valója önmagán kívül, szárnalmas, üres, röhejes, felesleges önmagán kívül, így aztán nem marad neki más, mint üvölni, hogy „minden szar!”, meg „diktatúra!”, meg „szívtál ma már eleget?”.

És ezek lesznek egykoron a nép.

De milyen nép? Melyik nép? Félek, hogy ez:

„A nép sohasem akar szabadságot – először is, mert semmilyen fogalma sincsen róla, másodsor pedig, mert semmit sem tudna kezdeni vele. A szabadságnak ugyanis csak két emberfajta számára van értéke: az úgynevezett kiváltságos rendek meg a filozófusok számára. Előbbiek sok nemzedéken át tartó, fáradságos tréning árán szerezték meg a képességet, hogy kellemes vagy hasznos dolgokra fordítsák szabadságukat; utóbbiak viszont mindig és mindenütt, minden élethelyzetben és minden kormányforma alatt birtokában vannak a szabadságnak. Az emberiség döntő többségét viszont sem nevelés, sem bölcsélet nem tanította meg arra, hogy szabad legyen, ezért a legsivárabb unalom szállná meg, ha nem terelnék el figyelmét kényszerintézkedések ezrei önmagáról és belső ürességéről. [...] De ami még fontosabb: majd mindig megfélemlítik arról, hogy a kormányzás úgynevezett szabadelvűbb formái az egyént legtöbbszörre korlátozzák szabadságában.

A tizenhetedik és tizennyolcadik század abszolutizmusa idején a polgár súlya a közéletben szinte nulla volt, magánélete viszont olyan kedélyes, békés és háborítatlan atmoszférában telt, amelyet mi már elképzelni is alig tudunk [...]. Ám a történelem menete az, hogy az alkotmányos monarchia maga is még szabadabb államformának ad helyet: végképp eltávolítják a zsarnokot, s a nép maga veszi kezébe a kormányzást. Ennek viszont majd mindig az a következménye, hogy az élet, amely addig csak am katonaság ideje alatt viselte a fegyház jellegét, most már egészében is kényszerzubbonyá válik. A szabad néphatalom egyszerre mindenbe beleavatkozik: kiméri, hány négyzetméteren lakhat az állampolgár, és hány szem babot fűzhet meg egy-egy ebédre; ellenőrizi, mennyi fényt fogyaszt, hány pár csizmát nyúthat el, hogyan és meddig közlekedhet [...]; bevallott vagy bevallatlan eszménye, hogy az emberi társadalomból internátust csináljon [...]» (10)

Valahogy így. Így csinálnak majd internátust a világból éppen azok, akik szerint nincsen kell, csak lehet. S ahogy Bjung Csul Han mondja: „A kellnek mindig van határa, a lehetnek soha nincs.”

S hogy miért teszik? Mert unatkoznak.

Vagy mert narcisztikus pszichopáták.

Vagy mert sikertelének, és ezért a világot okolják.

Volt már nekünk sok ilyenünk, az egyik például ez:

„Az új orientációnak egy hangzatos névre volt szüksége. Egy emberre, kinek háta mögött ismét lehet bármit csinálni, kinek korlátoltsága nem ismer határokat, s aki, amíg kifelé a tömegek félrevezetésére a vezér szerepét játssza, bábú a háttérben meghúzódók kezében. Ki volna erre alkalmasabb Károlyi Mihálnál, aki egyszer már oly pontosan elvégezte feladatát?» (11)

Ismerős, igaz? Károlyi bárminem? hasonlósága a maival semmiképpen sem a véletlen műve. Károlyi amúgy a háta mögött mindig kiröhögött bábuja lett a kisantantnak is meg a Szovjetunióknak is. Éppen mint ez a mai Brüsszelnek meg a Tusk-féle Varsónak.

De ez is mindegy. Szinte lényegtelen. Ugyanis a lényeg sajnos nem ennyire szárnalmas és röhejes és undorító, mint ez. A lényeg húsba vág, a lényeg mar:

„Az általános, mindent elsöpítő komédiázás vihara tombol most Európa földjén. Szinte minden állásfoglalás, amely elhangzik s amellyel kérkednek, velejéig hamis. Erőfeszítésnek csak akkor látni nyomát, amikor ki-ki megpróbál megfutamodni saját sorsa előtt, szemet huny annak nyilvánvalósága és mélyben jövő szólítása előtt, s kerüli a szembesülést azzal, aminek lennie kell. Viccelődve folyik az élet, s annál több a humor, minél szomorkásabb a választott álarc. Ahol visszavonható magatartásokból áll az élet, s az egyén nem vállalja őket feltétel nélkül, mindenestül, ott mindig van humor. A tömegember nem lép rá sorsának megingathatatlanul szilárd alapjára; inkább délibábokba kapaszkodva teng-leng az őben. [...] Az »áramlatok« és »elsodortatások« korszakát éljük. Szinte senki sem szegül ellen a művészetben vagy az eszmékben vagy a politikában vagy a társadalmi szokásokban támadó, múltó forgószekereknek. [...]

Némi fényt vet a mai helyzetre, ha figyelembe vesszük, hogy sajátos arculata ellenére több ponton is hasonlóságot mutat múltbéli korszakokkal. Így például a mediterrán civilizációval, amely alighogy a csúcspontjára ér – Krisztus előtt a III. század tájékán –, feltűnik a cinikus. Diogenész saras szandállal tapossa Arisztipposz szőnyegét. A cinikus nyüzsgő alakja minden szinten, minden utcasarkon felbukkan. No mármost: a cinikus tulajdonképpen csak szabotálta a korabeli civilizációt. A hellenizmus nihilistája volt. Soha nem alkotott és nem is tett semmit. Csak rombolt, helyesebben rombolni akart, mert nem ért célt. A cinikus, a civilizáció éltsdiije, abból él, hogy tagadja a civilizációt, épp ezért meg van győződve róla, hogy nem fog felsülni. Vajon mihez kezdene a cinikus egy primitív népnél, ahol mindenki pontosan azt teszi, mégpedig teljes természetességgel és komolysággal, amit ő tréfából saját szerepének tart? Mi a fasiszta, amikor nem becsmérl a szabadságot, és a szürrealista, amikor nem ócsárolja a művészetet?” (12)

Száz éve íródott. A weimari köztársaság idején. Akkor volt ám csak móka, kacagás, nem lehetett jegyet kapni a híres berlini kabarékba! Aztán egy szép estén bekopogtattak oda is a fiatalok – barna ing volt rajtuk és horogkeresztes karszalag.

Mondtam már ezerszer, tessék megnézni a Kígyótoját.

Ma is kacagunk, sokat, olyan vicces a világ. Ma például az az egyik legjobb vicc, hogy itt minden sz...r és ez itt egy diktatúra.

Hát majd meglátjuk.

Meglátjuk, mi jön még...

Jegyzetek:

1.: José Ortega y Gasset: A tömegek lázadása (Pont könyvkereskedés, Budapest, 1995., 39. oldal)

2.: Id. m?, 38–39. oldal

3.: Id. m?, 39–40. oldal

4.: Id. m?, 39–40. oldal

5.: Id. m?, 32–33. oldal

6.: Id. m?, 45. oldal

7.: Id. m?, 45. oldal

8.: Id. m?, 43. oldal

9.: Id. m?, 52–53. oldal

10.: Egon Friedell: Az újkori kultúra története – felvilágosodás és forradalom (Holnap Kiadó, Budapest, 1995., 225–226. oldal)

11.: Mályusz Elemér: A vörös emigráció (Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2006., 65. oldal)

12.: José Ortega y Gasset, id. m?, 100–101. oldal

Bayer Zsolt

www.magyar nemzet.hu

Ajánló